

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslano knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Toviariša
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljate je pošiljati franko.

Učiteljski Toviariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta 5.—
četrt leta 2.50
posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
" " " dvakrat . . . 12 "
" " " trikrat . . . 10 "
za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Toviariša
v Ljubljani.

Poština hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Anarhija.

Baronu Schwarzu in njegovi vladi danes kranjsko učiteljstvo ne more več zaupati! Zadnji dogodki so nam izpričali, da danes na Kranjskem ni oblasti, kjer bi dobilo učiteljstvo vsaj del pravičnosti. Kruta, tem krutejša je resničnost teh besed, če pomislimo, da postane žrtev teh razmer in da bo najhujše občutilo vse posledice — kranjsko ljudsko šolstvo. Edina instanca, ki ji sme učiteljstvo v tej zadevi vsaj deloma še zaupati je ministrstvo za nauk in bogočastje. Saj so poslanci S. L. S. oni, ki spravljajo korumpiranost do viška, da, saj so oni, ki so si z največjim pritiskom in nasiljem znali prilastiti še celo vlado za svoje nemoralno početje.

Protizakonitosti so danes na dnevnem redu, in žalostna resnica je, da ni pri nas več moči, ki bi ščitila zakon. Red in pravila so izgubila svojo veljavo. Žalostno je, a resnično, kar moramo poudarjati: Danes ni na Kranjskem razsodnega človeka, ki bi veroval v pravičnost in zakone, ali v objektivnost vlade, ki se ima po zakonih ravnati in jih ščititi. — Popolna anarhija je zavladala!

Mnenje nižjih oblasti nima pri višji instanci, kjer sede klerikalni in vladni prvaki, nikake veljave. To nam najlepše kaže pri učiteljskih imenovanjih zadnji čas. V Ljubljani je n. pr. deželni šolski svet (t. j. klerikalci s pomočjo vlade!) nameno ma prezrl dvakrat zaporedoma termo mestnega šolskega sveta vzkjub temu, da je zaradi prvega protesta obč. sveta dobil od ministrstva ukor. To sta imenovanji Jegliča in Okorna.

Še lepše se je zgodilo, ko je deželni šol. svet pri imenovanju voditelja na III. m. š. v Ljubljani, takoj oddal Cepudrovo mesto na II. m. š., ne da bi ga razpisal. Dasi sme dež. šol. svet oddajati službe tudi ex offio, vendar bi bila tu dolžnost vlade, da ščiti zakonito postopanje, ker tu je bil zavratni namen klerikalcev očividni. Pa kaj hoče to naši vladi, saj naši vladi ni do pravičnosti, ni do moralnosti. Ne gre tu za Smrdela, ampak značilno je, da je ravno Smrdel deležen te protizakonitosti! Ironija usode! Plačilo izdajstvu.

Kršenje pravice in avtonomne oblasti mestnega šol. sv. je tu očividno. Princip, ki vlada tu, je superlativ nemoralnosti: Če je okrajni šolski svet napreden, tedaj odda dež. šol. svet službo brez ozira na termo okr. šol. sveta ali pa kar ex offio; če je pa okr. šol. svet klerikalen, tedaj sestavijo termo, ne oziraje se na kvalifikacijo, pod največjim pritiskom in le z ozirom na političko prepričanje prosilčeve. Da se je preziralo bolje kvalifikovane in se nastavljalno slabše kvalifikovane kompetente, o tem je na razpolago mnogo slučajev. Če so pa bili skoro primorani oddati mesto naprednemu učitelju, tedaj se je izzval nad njim najhujši uradni pritisk, da je bil učitelj skoro primoran vdati se. Poznamo pa tudi slučaje, ko se je učno mesto iznova razpisalo, da se je dobil klerikalni prosilec, samo da ni bilo potreba oddati mesta naprednemu učitelju.

In kaj je posledica takih nameščenj? Posledica tega je, da taki voditelji izvajajo na podrejeneno učiteljstvo uradni politički pritisk.

Tako se je dogodil zadnji čas slučaj, da je klerikalni voditelj ob nameščenju ševal učiteljico zoper svoje napredne kolege, je o njih sumničil, in to vse v pričo in v navzočnosti c. kr. okr. šol. nadzornika! „Gospodična, pa še to Vam svetujem, da se ogiblujete vseh anarhistov!“ Tako je ta voditelj delal med podrejenim učiteljstvom razdor, čeprav ima sicer skrbeti v smislu § 133. šol. in uč. reda za slogo med podrejenim učiteljstvom. In c. kr. nadzornik je bil poleg, in vse to slišal, samo da dobi stvar še ostudnejše lica javnega denunciantstva! — Der größte Schuft . . .

Nemalo smo se pa čudili, da neki c. kr. nadzornik ni popravil in pojasnil vesti, ko se mu je očitalo, da je v klerikalno-politiške namene zlorabil svojo uradno moč. Javno se mu je očitala ta zloraba njegove službe, in on bi bil že zaradi podrejenega učiteljstva dolžan doprinesti dokaz neresnice, a ga ni in je stem priznal svoje dejanje. Korumpiranost režima in Schwarzove vlade se nam vidi tudi v tem oziru, če se spominjamo na deželnega predsednika Heina, ki je v takih slučajih zahteval vedno uradni popravek!

In naša vlada drži pri vsem tem početju roke križem, da, še več, ona direktno podpira to početje, kar je izpričal baron Schwarz s svojo izjavo: „Proti dr. Šušteršiču ne morem ničesar storiti!“ Korumpirana vlada je sklenila pobratimstvo z nasiljem! Skrajna demoralizacija pa odseva še iz tega, da vlada podpira nemoralno početje, da se pri nameščenju dosledno prezira kvalifikacija. To je edino pravo merilo, če bi hotela biti naša vlada pravična!

In kaj je sedaj naša dolžnost? Naša dolžnost je, da zberemo vse slične protizakonite in nemoralne slučaje. Zatorej jih nam vpošiljajte natančno popisane. Dolžnost „Zaveze“ je, da najodločneje protestuje proti takemu početju na naučno ministrstvo in podpre svoj protest z golimi dejstvi! Istotako je pa tudi dolžnost „Zveze slovenskega učiteljstva“, da vložil protest na naučno ministrstvo in se najodločneje upre takemu nemoralnemu početju nad svojim člani. Da, še več! Naša dolžnost je, da se organizujemo po avstrijskem časopisju vseh narodnosti in seznanimo najširšo javnost s korupcijo, ki vlada nad učiteljstvom nekje — v Avstriji!

Zato bomo poskrbeli, da se potom časopisja razve po vsi monarhiji in tudi izven nje, kako lomijo na Kranjskem zakone, kako je klerikalni politik dr. Šušteršič pahnil deželnega predsednika Schwarz za stola pravičnosti in objektivnosti ter napravil iz zaščitnika zakonov in pravice — marioneto v svojih krutih rokah! Naj greta obsodba po vsem kulturnem — svetu! Komu v sramoto, pač ni težko reči.

Prihajajo žalostni časi. C. kr. nadzornik je politički priganjač, v Dobrepoljah brusijo nože, na Grabnu v Ljubljani denuncirajo z anarhisti, službe oddajajo preko zakonitih določil pod roko, baron Schwarz — namestnik cesarjev — pa čepi pod mizo in brez moči in

volje gleda, kako se s klerikalnimi politikami in duhovniki na čelu zgrinja črna vojska, da z zakonolomstvom in krvjo uveljavijo — moč nasilja!

Anarhija v polnem cvetju! Zato pa še enkrat: Slabiči, omahljivci, vohuni, neznačajneži — stran od nas, stran takoj, da bodo čiste in pripravljene naše vrste, da ne bo omahljivec v našem številu, ko se nam je boriti za čast, resnico in pravico!

Poglavje o samozavesti in ponosu slovenskega učiteljstva.

V kratkem se vrše po šolskih okrajih na Spod. Štajerskem okrajne učiteljske konference. Sedaj, ko je nastavljen za nemške šole v tem delu dežele poseben šolski nadzornik, nastane vlepomembno vprašanje, katerega poslovnega jezika se poslužijo pri teh konferencah gg. šol. nadzorniki za slovenske šole. Ker je učiteljstvo teh šol z malo izjemami — kukavice nikjer ne zmanjka! — slovenskega mišljenja in narodno zavedno, in ker je vlada s tem, da je ločila oboje šole po nadzornikih in konferencah, podala takorekč že sama migljaj, kako bo v bodoče, zato se iz tega lahko čisto logično zaključuje, da ima biti razpravni jezik pri okrajnih učit. konferencah za slovenske šole noben drug kakor slovenščina. To je in bo naša enodušna zahteva, ki ne odstopimo od nje, dokler se ji v polnem obsegu ne ugodi!

Samoumevno bo med našimi gg. nadzorniki nekaj takih, ki ne bodo hoteli izlepa vgrizniti v to zanje kisló jabolko. Poudarjali bodo svojo odvisnost od vlade in da velja zanje nemščina kot uradni jezik. Toda nemščina ni po nobenem zakonu in paragrafu propisana kot razpravni jezik na okr. učit. konferencah. Učiteljstvo pri teh konferencah vobče tlačani za 3 K „žitnine“ — drugo se porabi za vožnjo — zakaj naj bi še povrh servilno klonilo svoje tilnik pred sv. Birokracijem, če se ta kapricira, da je razpravni jezik nemščina? Na naši stanovski časti in našem ugledu je ležeče, da dvigne slovensko učiteljstvo v takem slučaju samozavestno in ponosno svoje glave ter zahteva to, kar mu gre. Konferenca je za učiteljstvo, ne za gg. nadzornike, in ker se nalagajo učiteljstvu za te konference mnogotere, čisto z velikimi duševnimi in gmotnimi žrtvami spojene dolžnosti, zato se naj zaveda tudi svojih pravice, ki mu jih ne more in ne sme nihče kratiti. Razpravni jezik naj določi večina!

Bratje, zavedajmo se moči, ki jo lahko pokažemo, če smo složni in edini! Če branimo pravice in veljavo slovenskega jezika, ravnamo s tem tudi po želji naroda, v čigar službi smo in ki nas plačuje. Z združenimi močmi dosežemo vse, končno še izboljšanje našega bednega gmotnega stanja — vzlic impertinentni gonji podlih klerikalcev zoper učiteljstvo. „Gospodarjevi“ in „Stražini“ pamfleti ne smrdijo

samo do neba, marveč smrdijo tudi ljudstvu ki ga klerikalci slepe. Vsaj nekaj prosvetljeni slojevi zaupajo učiteljstvu, ki se pošteno in s čistimi nameni trudi in ubija za blaginjo naroda, ipak mnogo več ko klerikalnim huj-skačem.

A povrnimo se k stvari! Že vnaprej — recimo v prihodnjem zborovanju ali o drugi priliki — naj se učiteljstvo tega ali onega okraja dogovori in določi modus, kako hoče na konferenci postopati. Najbolje bo kazalo, če stavi kak starejši tovariš, ki ima veljavo in vplivno besedo, predlog, da je razpravni jezik slovenščina. In ta predlog naj vsi navzoči enoglasno in enodušno podpirajo. Taki zahtevi se mora ugoditi, kar je tem lažje, ker so vsi gg. nadzorniki prav dobro zmožni slovenščine. Da to storimo, je naša sveta dolžnost, sicer se nam sme slovenska javnost smejeti v obraz, ker potem bi bili v pravem pomenu še manj ko Cankarjevi „Hlapci“. — Kar se pa tiče gg. nadzornikov, smejo biti uverjeni, da si z upoštevanjem naših upravičenih teženj pridobe le naša srca in zaupanje. Gospodje predsedniki okr. učiteljskih društev pa spravite to zadevo na dnevni red prihodnjega zborovanja!

O letošnjih okr. učit. konferencah se ima tudi izvršiti času primerna revizija ljudsko-šolskih učnih načrtov s posebnim ozirom na jezikovni, računski in prirodoslovski pouk. Tukaj bodi opozorjeno na tozadevni izborni članek, ki ga je prinesel „Narodni Dnevnik“ št. 109. z dne 17. maja 1910. Učiteljstvo in krajni šolski sveti imajo zakonito utemeljeno pravico, sedaj o reviziji prirediti učne načrte glede števila učnih ur in predmetov tako, da ne bo od birokratizma vsiljena nemščina še vnaprej obvezen predmet v slovenskih šolah ter odjedala učnih ur materinščini, kar je oboje protizakonito. Tretji odstavek člena XIX. drž. osn. zakona z dne 21. decembra leta 1867., drž. zak. št. 142, se glasi doslovno: „V deželah, v katerih stanuje več narodov, naj bodo javna učilišča tako urejena, da se bodo dali vsakemu teh narodov potrebni pripomočki za izobrazbo v svojem jeziku in da se ne bo nihče silil k učenju drugega deželnega jezika.“

V § 3. drž. šol. zakona z dne 14. maja 1869. so predmeti ljudske šole izrečno naštet, med njimi je imenovan tudi predmet „Učni jezik“ (na slovenskih šolah samoumevno slovenski, na nemških pa nemški učni jezik), ni pa med njimi imenovan predmet „Drugi deželni jezik“. Nemški jezik torej po zakonu ni noben učni predmet slovenske ljudske šole, ravnatoko kakor slovenščina ni učni predmet za nemške šole. Namen ljudske šole tudi ni učenje tujih jezikov, temveč pravno-verska in narodno splošna izobrazba.

Da so tudi takozvane utrakvistične šole protizakonite, to je na pritožbo občine Jarenine razsodilo upravno sodišče s svojo razsodbo z dne 16. maja 1908., št. 5993/07. En del te razsodbe pravi, da je ljuska šola z ozirom na učni jezik celota; uvedba kakega drugega nego materinega jezika za učni jezik bi nasprotovala 1. celoti, 2. namenu ljudske šole in 3. gori imenovanemu XIX. členu državnega osnovnega zakona kakor tudi državnega šolskega zakonu in bi učenci ne dosegli učnega smotra.